

Meddelandeblad

Nr 2/2024

Nya bestämmelser om skyddat boende

Den 1 april 2024 träder nya bestämmelser ikraft i bland annat socialtjänstlagen (2001:453), SoL, socialtjänstförordningen (2001:937), SoF, och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. De nya bestämmelserna syftar till att förbättra skyddet för och stödet till personer som behöver skyddat boende till skydd och stöd mot hot, våld eller andra övergrepp. De syftar även till att stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende. De nya bestämmelserna handlar bland annat om följande:

- Skyddat boende ska regleras i SoL som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp.
- Barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende ska bedömas och beviljas insatsen individuellt, och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser.
- När det finns samtycke från båda vårdnadshavarna beviljas barnet insatsen med stöd av SoL. Saknas samtycke från den vårdnadshavare som barnet inte placeras tillsammans med, ska socialnämnden, efter ansökan hos förvaltningsrätten, kunna bevilja barnet en insats i form av skyddat boende med stöd av en helt ny lag. Beslut om en sådan insats ska även kunna fattas omedelbart av socialnämnden och underställas förvaltningsrätten.
- Det ska krävas tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg, IVO, för att få bedriva enskild verksamhet i form av skyddat boende. Kommuner och regioner som bedriver sådan verksamhet ska anmäla detta till myndigheten

Texten i meddelandebladet är framförallt en sammanställning av regeringens proposition 2023/24:31 Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende.

Innehåll

Meddelandeblad	1
Nya bestämmelser om skyddat boende	1
Skyddat boende - en boendeinsats enligt SoL.....	4
Uttrycket hot, våld eller andra övergrepp	4
Vad avses med stöd och skydd?.....	5
En definition införs i SoF	5
Kommunen ska se till att det finns tillgång till skyddade boenden	7
Vård i skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden	8
Placeringskommunens ansvar	8
Barn ska bedömas och beviljas insatsen individuellt	8
Socialnämndens ansvar under vistelsen	11
Ny lag om placering av barn i skyddat boende när samtycke från den andra vårdnadshavare saknas.....	14
Den vårdnadshavare som barnet placeras med ska vara myndig och samtycka till insatsen.....	15
Barnets samtycke krävs inte.....	15
Direkt eller indirekt risk.....	16
Hur förhåller sig den nya lagen till LVU?	17
Socialnämndens ansökan	18
Insatsen kan beviljas omedelbart.....	19
Ansökan efter fastställt beslut	22
Offentligt biträde och barns ställning	22
Bestämmelser om genomförandet av insatsen	23
Vårdnadshavarens bestämmanderätt under insatsen	27
Regelbundna överväganden om insatsen	27
Beslut om insatsens upphörande.....	28
Delegationsbegränsningar	29
Överklagande.....	30
Barns och ungas rätt till hälsundersökning och utbildning vid vistelse i skyddat boende.....	31
Barn och unga ska erbjudas en hälsundersökning	31
Barn och unga ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen	31
Krav på skyddade boenden	32
Skyddade boenden ska vara av god kvalitet.....	32
Tillräcklig bemanning och tillräckliga.....	32

Tillståndsplikt och tillsyn	33
Dokumentation, sekretess och folkbokföring	34
Dokumentationsskyldighet.....	34
Sekretess till skydd för enskilda	34
Sekretess för uppgifter om vissa verksamheter hos IVO.....	39
Sekretess hos kommuner eller regioner för uppgift om adress till skyddat boende	40
Ingen ändrad folkbokföring vid vistelse i skyddat boende	40
Läs mer i:	41

Skyddat boende – en boendeinsats enligt SoL

6 kap. 1 a § SoL

Socialnämnden ska sörja för att den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp kan tas emot i ett skyddat boende.

Skyddat boende förs in i SoL som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp.

Skyddat boende är en tillfällig insats som ges med utgångspunkt i de behov som finns hos individen. Insatsen kan beviljas efter en behovsprövning enligt 4 kap. 1 § SoL som grundar sig på nämndens utredning.¹ Det ska gälla både vuxna och barn.

Vid behovsbedömningen för barn bör utgångspunkten vara att om en ensam vårdnadshavare bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har minderåriga barn som bor tillsammans med vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov. Detsamma gäller om barnet står under gemensam vårdnad och den skyddsökande vårdnadshavaren söker skydd från den andra vårdnadshavaren. Omständigheterna i det enskilda fallet är dock avgörande för bedömningen.²

Uttrycket hot, våld eller andra övergrepp

Uttrycket ”hot, våld eller andra övergrepp” motsvarar till sitt innehåll även uttrycket ”våld och andra övergrepp” i 5 kap. 11 § andra och fjärde styckena SoL, men med det förtydligandet att hot uttryckligen omfattas.³ Begreppet hot, våld eller andra övergrepp våld kan avse brottsliga gärningar som någon systematiskt utsätter en annan person för, t.ex. gärningar av det slag som omfattas av 4 kap. 4 a § brottsbalken, dvs. grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning brott, men lagtexten begränsas inte till brottsliga gärningar. Någon straffrättslig kvalificering enligt brottsbalkens bestämmelser behöver därför inte göras.⁴

Det kan handla om en eller flera handlingar, exempelvis olika former av våld, sexuella övergrepp eller hot om våld eller övergrepp samt handlingar som inte utgör brott men som leder till en livssituation som präglas av ett mönster av utsatthet, t.ex. verbala kränkningar, isolering från familj, vänner

¹ Se prop. 2023/24:31 s. 81.

² Se prop. 2023/24:31 s. 304.

³ Se prop. 2023/24:31 s. 303–304.

⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 303–304, jfr även prop. 2020/21:163 s. 61, prop. 1997/98:55 s. 137 och prop. 2006/07:38 s. 27.

eller omgivning, ekonomiskt utnyttjande eller emotionell utpressning. Ansvaret att ge stöd och hjälp är oberoende av om det gjorts någon polisanmälan eller inte.⁵

Den som utsatts för brott som inte avser våld i nära relationer kan också behöva stöd och skydd i skyddat boende, och bestämmelsen gäller även dem. Det kan t.ex. gälla personer som utsatts för människohandel eller befunnit sig i prostitution.⁶ Skyddat boende kan även vara en relevant insats för avhoppare från kriminella miljöer.⁷

Vad avses med stöd och skydd?

Med stöd och skydd avses att undkomma en fara eller ta sig ur ett kaotiskt tillstånd och att få stöd med att bygga upp en tillvaro utan hot, våld och andra övergrepp. Det mest avgörande skyddet, utöver själva boendet, utgörs av de stödinsatser som stärker förmågan att klara sig själv och minska sårbarheten hos den enskilde, till exempel säkerhetsplanering, rådgivning, assistans i kontakten med myndigheter, samtalsstöd och praktisk hjälp i vardagen. Till barn kan stöd handla om information om vad som händer, läxhjälp och stöd att bearbeta upplevelser av våld. Därutöver kan skydd exempelvis innebära skalskydd som bevakning, säkerhetsdörrar, lås och larm samt andra skyddsåtgärder som hemlig adress.⁸

En följd av att ett skyddat boende är en kombination av boende och målgruppsanpassade insatser är att boendena behöver vara bemannade med personal.⁹

En definition införs i SoF

3 kap. 1 b § SoF

Med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Om ett sådant boende drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.

Skyddat boende definieras som ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Om ett sådant boende drivs av ett bolag, en förening, en

⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 304.

⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 304.

⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 83.

⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 81–82.

⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 82 och 199.

samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom enligt bestämmelsen att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.¹⁰

Tillfällig insats

Insatsen skyddat boende är i första hand tänkt att svara mot behov av boende och skydd i en akut fas och att underlätta övergången till ett självständigt, tryggt liv med stadigvarande boende. Det framgår av propositionen att en placering i skyddat boende till sin natur är en insats som inte ska vara alltför långvarig men att det samtidigt kan behövas viss tid och stöd för att kunna återgå till ett liv fritt från våld. Det behöver också säkerställas att det finns tillgång till en trygg och säker stadigvarande bostad efter tiden i skyddat boende. Enligt regeringen bör det eftersträvas att insatsen inte blir längre än vad som är nödvändigt. Det är emellertid alltid en individuell bedömning av behovet av att insatsen fortsätter som ska ligga till grund för övervägandet.¹¹

Kombination av boende och målgruppsanpassade insatser

En följd av att ett skyddat boende är en kombination av boende och målgruppsanpassade insatser är att boendena behöver vara bemannade med personal i tillräcklig omfattning för att motsvara enskildas behov av stöd och hjälp i boendet.¹² En lägenhet med skalskydd utan tillgång till personal kan därför inte anses utgöra ett skyddat boende enligt definitionen i SoF. Av samma skäl kan inte heller hotell, vandrarhem eller liknande boenden utgöra skyddade boenden.¹³

Som nämnts ovan kan stödet bestå av stödinsatser som stärker förmågan att klara sig själv, bearbeta upplevelser av våld och minska sårbarheten hos den enskilde. Det grundläggande stödet handlar vanligen om säkerhetsplanering, rådgivning om lagstiftning, rättsväsendet och stöd från andra instanser, assistans i kontakten med myndigheter inklusive socialtjänsten, samtal och praktisk hjälp i vardagen och boendet. Stöd till medföljande barn kan, med anpassning till barnets ålder och mognad, också handla om säkerhetsplanering, information om vad som händer, hjälp med läxor och stöd att bearbeta upplevelser av våld.¹⁴

¹⁰ Se 3 kap. 1 b § SoF.

¹¹ Se prop. 2023/24:31 s. 108.

¹² Se prop. 2023/24:31 s.199.

¹³ Se prop. 2023/24:31 s. 82.

¹⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 82 och 304.

Kommunen ska se till att det finns tillgång till skyddade boenden

6 kap. 2 § SoL

Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem, hem för vård eller boende, stödboenden och skyddade boenden. Enligt 3 § ska dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till skyddade boenden. Kommunens ansvar för att det finns tillgång till skyddade boenden innebär inte någon skyldighet att driva skyddade boenden i egen regi. Tillgången till skyddade boenden kan säkerställas exempelvis genom att kommunen samarbetar med en annan kommun eller genom att kommunen upphandlar platser i lämpligt skyddat boende som drivs i form av en enskild verksamhet.¹⁵ Information om vilka alternativ som finns för kommunens anskaffning av skyddat boende finns på Upphandlingsmyndighetens hemsida:

www.upphandlingsmyndigheten.se/statsstod/riktade-vagledning/hur-kan-kommuner-finansiera-eller-anskaffa-skyddat-boende/anskaffning-av-tjansten-skyddat-boende-genom-upphandling/

Ett skyddat boende ska enligt 3 kap. 3 § SoL uppfylla krav på god kvalitet för den målgrupp som boendet tar emot. Det innebär att kommunen behöver ha tillgång till skyddade boenden med olika utformning.¹⁶ Skyddsaspekter, inriktning och kompetens utifrån individuella behov hos enskilda och grupper är exempel på aspekter som kommunen kan behöva överväga vid säkerställandet av tillgången till skyddat boende.¹⁷

Det kan finnas stora behov av boenden för olika utsatta grupper. Det kan med hänsyn till bland annat säkerheten vara olämpligt att ta emot enskilda med olika problem i ett och samma boende. Av propositionen framgår exempelvis att våldsutsatta personer i pågående missbruk inte bör tas emot tillsammans med barnfamiljer. Vidare framgår att personer som beviljas skyddat boende på grund av våld och hot om våld som har att göra med deras egen kriminalitet av lämplighetsskäl inte bör beviljas plats i samma boende som kvinnor och barn som varit utsatta för våld av närstående.¹⁸

¹⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 80.

¹⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 80.

¹⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 206.

¹⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 80 och 85.

Vård i skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden

6 kap. 4 § SoL

Vård i familjehem, hem för vård eller boende, stödboende och skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden.

Vården i skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för vård i familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende. Det innebär vården som ges utanför det egna hemmet ska planeras i samråd med nämnden. Vidare bör nämnden hållas underrättad om större förändringar i den enskildes förhållanden under vistelsen i det skyddade boendet.¹⁹

Placeringskommunens ansvar

2 a kap. 4 § första stycket 2 SoL

En kommun behåller ansvaret för stöd och hjälp åt en enskild som till följd av ett beslut av kommunen vistas i en annan kommun i ett hem för vård eller boende, i skyddat boende eller i stödboende enligt 6 kap.

Kommunens ansvar för insatser enligt socialtjänstlagen och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska gälla även för en person som till följd av ett beslut om skyddat boende av kommunen är bosatt i en annan kommun. Kommunens ansvar omfattar såväl barn som placeras i skyddat boende med en vårdnadshavare som vårdnadshavaren själv.²⁰

Barn ska bedömas och beviljas insatsen individuellt

6 kap. 6 d § SoL

Socialnämnden får bevilja ett barn skyddat boende endast om barnet placeras där tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig och som också beviljas insatsen. Bestämmelser om skyddat boende när samtycke saknas från en av vårdnadshavarna finns i lagen om placering av barn i skyddat boende.

¹⁹ Jfr prop. 1979/80:1 s. 536.

²⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 87.

För att medföljande barn ska få bättre stöd och få sina rättigheter tillgodosedda blir skyddat boende en individuell insats som också riktar sig till det medföljande barnet.²¹ När en våldsutsatt vårdnadshavare vänder sig till socialnämnden och ansöker om insatsen skyddat boende följer det av 11 kap. 1 § SoL att en utredning ska inledas utan dröjsmål även avseende barnet, eftersom barn i en sådan situation t.ex. kan ha bevittnat eller utsatts för hot, våld eller andra övergrepp, vilket kan kräva ytterligare åtgärder från nämndens sida.²² Det viktigt att barnets och vårdnadshavarens ärenden är samordnade.²³

För att bevilja ett barn placering på skyddat boende krävs att barnet placeras tillsammans med en vårdnadshavare som är myndig, dvs. har fyllt 18 år, och som också beviljas insatsen.²⁴ Om vårdnadshavaren inte är myndig behöver socialnämnden utreda barnets situation och överväga andra alternativ.²⁵

Skyddat boende som en insats till barn enligt SoL kräver samtycke från båda vårdnadshavarna och, om barnet har fyllt 15 år, från barnet självt.²⁶ Bestämmelser om skyddat boende när samtycke saknas från den vårdnadshavaren som barnet inte ska placeras tillsammans med finns i lagen om placering av barn i skyddat boende.

Beslut om insatsen kan behöva fattas akut. På motsvarande sätt som gäller för vuxna kan socialnämnden i fråga om medföljande barn omedelbart fatta beslut om att bevilja barnet skyddat boende. Om behovet uppstår under jourtid, t.ex. en helg, fattas beslutet av kommunens socialjour. Socialtjänsten kan alltså inleda en utredning, bevilja bistånd till skyddat boende och parallellt fortsätta utredningen om barnets behov av stöd och skydd.²⁷

Barn utan medföljande vårdnadshavare kan få vård i befintliga placeringsformer

Barn utan medföljande vårdnadshavare kan inte placeras på skyddat boende. Skyddsbehövande barn som placeras utan vårdnadshavare utanför det egna hemmet har ofta stora behov som ställer omfattande krav på boendet, exempelvis i form av personal som finns på plats dygnet runt. Så kan t.ex. vara fallet när ett barn är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck av sina föräldrar. Regeringens bedömning är att våldsutsatta barn som är i behov av vård därför istället får tas emot i någon av de andra placeringsformerna för barn, som familjehem, HVB och stödboenden som är inriktade på att ge skydd till just denna målgrupp.²⁸

²¹ Se prop. 2023/24:31 s. 94 och 304.

²² Se 11 kap. 1 § SoL och prop. 2023/24:31 s. 92.

²³ Se prop. 2023/24:31 s. 95.

²⁴ Se 6 kap. 6 d § SoL.

²⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 99 och 306.

²⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 98.

²⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 100.

²⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 98

Behovsbedömningen för barn

Vid behovsbedömningen för barn bör utgångspunkten vara att om en ensam vårdnadshavare bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har minderåriga barn som bor tillsammans med vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov. Detsamma gäller om barnet står under gemensam vårdnad och den skyddsökande vårdnadshavaren söker skydd från den andra vårdnadshavaren. Omständigheterna i det enskilda fallet är dock avgörande för bedömningen.²⁹

Uppgifter som är relevanta att beakta är exempelvis vårdnadshavarnas och, när så är möjligt, barnets berättelse om det inträffade, uppgifter om barnet från exempelvis skola, förskola eller hälso- och sjukvård. Det kan också finnas relevanta uppgifter från Polismyndigheten, även utan att någon polisanmälan behöver ha gjorts.³⁰

Ett beslut som innebär att barnet inte beviljas insatsen kan överklagas.³¹

Barnets delaktighet

Det är viktigt att barnets inställning till insatsen skyddat boende klargörs.³² Av 11 kap. 10 § SoL framgår att när en åtgärd rör ett barn ska barnet få relevant information. Ett barn ska enligt samma bestämmelse ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör barnet. Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Det kan vid bedömningen av barnets berättelse finnas anledning att beakta att barnet kan hamna i en lojalitetskonflikt med föräldrarna.³³

När nämnden inlett en utredning om behov av ingripande till ett barns skydd eller stöd får barnet vidare höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.³⁴

Barnets bästa

Barnets bästa ska särskilt beaktas vid åtgärder som rör barn och vad som är bäst för barnet ska vara avgörande vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser.³⁵ Vad som är barnets bästa får avgöras i varje enskilt fall, utifrån en bedömning av förhållandena i det enskilda fallet.³⁶ Bedömningen ska bygga på kunskap och beprövad erfarenhet i kombination med att barnet självt får komma till tals. Hänsyn ska tas till allt som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling. Så långt

²⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 304.

³⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 304–305.

³¹ Se 16 kap. 3 § första stycket SoL.

³² Se prop. 2023/24:31 s. 101.

³³ Se prop. 2023/24:31 s. 305.

³⁴ Se 11 kap. 10 § tredje stycket SoL.

³⁵ Se 1 kap. 2 § SoL.

³⁶ Se prop. 2012/13:10 s. 126.

det är möjligt bör såväl långsiktiga som kortsiktiga effekter för barnet beaktas.³⁷

Socialnämndens ansvar under vistelsen

6 kap. 7 § SoL

Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende, skyddat boende eller hem för vård eller boende 1. medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, 2. verka för att de får lämplig utbildning, 3. verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver, och 4. lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

För att barn i skyddat boende ska få sina rättigheter tillgodosedda ska socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för barn som är placerade utanför hemmet i andra former, medverka till att barn i skyddat boende får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden. Nämnden ska även verka för att de får lämplig utbildning, verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver och lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Vårdplan och genomförandeplan

Av 11 kap. 3 § SoL framgår bl.a.:

När någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, skyddat boende eller familjehem ska en plan upprättas för den vård som socialnämnden avser att anordna (vårdplan). För barn och unga som vårdas i ett hem för vård eller boende, stödboende, skyddat boende eller familjehem ska en plan upprättas över hur vården ska genomföras (genomförandeplan). En vårdplan och en genomförandeplan ska även uppta åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för.

Socialnämnden ska upprätta en vårdplan för dem som vistas i skyddat boende och därutöver en genomförandeplan för barn och unga.

På motsvarande sätt som gäller för den som vårdas i HVB, stödboende eller familjehem är det ett krav att det upprättas en vårdplan även för barn och vuxna i skyddat boende.³⁸ Det övergripande syftet med upprättandet av en vårdplan är enligt förarbetena att tydliggöra mål och medel utifrån enskildas

³⁷ Se prop. 2020/21:150 s. 129.

³⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 210.

behov.³⁹ Vårdplanen kan också skapa tydlighet mellan olika huvudmäns ansvar. Det är socialnämnden som ansvarar för att en vårdplan och genomförandeplan upprättas.⁴⁰

Mer information finns i:

[Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten](#)

[Handläggning och dokumentation – handbok för socialtjänsten](#)

Socialnämnden ska följa barnets vistelse i det skyddade boendet

Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vistas i skyddade boenden, på motsvarande sätt som gäller för barn som är placerade utanför hemmet i andra former. Socialnämnden ska följa vården genom bland annat regelbundna personliga besök i det skyddade boendet och genom enskilda samtal med barnet. Nämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.⁴¹

Det ska finnas en särskilt utsedd socialsekreterare

På motsvarande sätt som socialnämnden idag utser en särskild socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge vid vård i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende, ska det utses en särskilt utsedd socialsekreterare även för barn som beviljas skyddat boende. Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål.⁴²

Regeringens bedömning är att det i allmänhet är naturligt att den särskilt utsedda socialsekreteraren är densamma som utreder barnet. På så sätt undviks eventuella dubbla roller eller dubbelarbete i förhållande till barnet. På samma sätt torde det vara lämpligt att den särskilt utsedda socialsekreteraren håller i interna och externa kontakter och ser till att insatserna är samordnade utifrån barnets behov. Det kan bl.a. innebära att hålla i kontakten med båda vårdnadshavarna, se till att respektive insatser till dessa är samordnade, ansvara för kontakterna med det skyddade boendet och verka för att barnet får de insatser, den hälso- och sjukvård och den skolgång som barnet har rätt till.⁴³

³⁹ Se prop. 2000/01:80 s. 104 och prop. 2006/07:129 s. 106.

⁴⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 210.

⁴¹ Se 6 kap. 7 b § SoL.

⁴² Se 6 kap. 7 c § SoL.

⁴³ Se prop. 2023/24:31 s. 106–107.

Fortlöpande överväganden om insatsen

6 kap. 8 § SoL

Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Detsamma gäller när ett barn har beviljats skyddat boende enligt denna lag.

När ett barn vårdas med stöd av socialtjänstlagen i ett annat hem än det egna ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas. Detsamma gäller när ett barn har beviljats skyddat boende.

Uppföljning av barnets situation när placeringen har upphört

Socialnämnden får besluta om uppföljning av ett barns situation efter det att en placering i ett skyddat boende har upphört om barnet, utan att förhållanden som avses i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) föreligger, bedöms vara i särskilt behov av nämndens stöd eller skydd men samtycke till sådan åtgärd saknas.⁴⁴ Uppföljning av barnets situation skulle exempelvis kunna aktualiseras i de fall då en våldsutsatt vårdnadshavare flyttar tillbaka till våldsutövaren efter en vistelse i skyddat boende.⁴⁵ Det följer av 11 kap. 4 c § SoL att uppföljningen ska avslutas senast två månader från det att placeringen har upphört.

Socialnämndens beslut att inte bevilja ett barn skyddat boende kan överklagas enligt socialtjänstlagen

Om den ena av ett barns två vårdnadshavare ansöker om skyddat boende för sig och medföljande barn och socialnämnden vid en behovsprövning enligt 4 kap. 1 § SoL bedömer att barnet saknar behov av skyddat boende, ska ansökan avslås. Ett sådant beslut kan överklagas till förvaltningsrätten enligt 16 kap. 3 § första stycket SoL.⁴⁶

⁴⁴ Se 11 kap. 4 b § SoL.

⁴⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 109.

⁴⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 178.

Ny lag om placering av barn i skyddat boende när samtycke från den andra vårdnadshavare saknas

1 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende

I denna lag finns bestämmelser om förutsättningarna och förfarandet för att bevilja ett barn skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, när barnet har två vårdnadshavare och den andra vårdnadshavaren inte samtycker till insatsen. I 6 kap. 6 d § socialtjänstlagen (2001:453) finns bestämmelser om att ett barn får beviljas en sådan insats om vårdnadshavarna samtycker till det.

Som ovan framgår krävs att båda vårdnadshavare samtycker till skyddat boende för att ett barn ska få placeras enligt SoL. I lagen om placering av barn i skyddat boende finns bestämmelser om förutsättningarna för att bevilja ett barn skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, när samtycke saknas från den andre vårdnadshavaren.

Ett barn kan beviljas insatsen både när vårdnadshavaren som inte är skyddssökande klart har uttryckt att han eller hon inte samtycker, och när det finns grundad anledning att anta att samtycket inte är allvarligt menat eller att det kan komma att återkallas. Det kan handla om att vårdnadshavaren tidigare avbrutit socialtjänstinsatser som beviljats för att t.ex. stödja vårdnadshavaren eller barnet eller inte respekterat tidigare åtgärder som vidtagits för att skydda barnet eller den andra vårdnadshavaren i form av exempelvis socialtjänstinsatser eller kontaktförbud. Det kan också handla om att vårdnadshavaren inte uttryckligen tar ställning men där det mot bakgrund av aktuella och konkreta omständigheter kan antas att vårdnadshavaren inte har för avsikt att respektera besluten avseende barnet och den andra vårdnadshavaren. Frågan, om samtycke saknas från den vårdnadshavare som inte placeras tillsammans med barnet, får avgöras i varje enskilt fall.⁴⁷

⁴⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 277.

Den vårdnadshavare som barnet placeras med ska vara myndig och samtycka till insatsen

3 kap. 2 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Insatsen får beviljas endast om den vårdnadshavare som barnet placeras med är myndig och samtycker till insatsen.

Insatsen får endast beviljas om den vårdnadshavare som barnet ska placeras tillsammans med samtycker till insatsen. Det krävs vidare att den vårdnadshavaren är myndig, dvs. över 18 år. Den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med kan när som helst välja att avsluta sin vistelse i det skyddade boendet eller återta sitt samtycke. I båda fallen saknas då grund för insatsen för barnet. I en sådan situation kan socialnämnden dock behöva överväga konsekvenserna för barnet och om det finns behov av att besluta om ett omedelbart omhändertagande av barnet enligt 6 § LVU.⁴⁸

Barnets samtycke krävs inte

Beslut om placering enligt lagen om placering av barn i skyddat boende får fattas utan samtycke från barnet, även för de fall barnet har fyllt 15 år.⁴⁹

Socialnämnden behöver dock lyssna på barnets åsikter och undersöka om det kan finnas andra lösningar i fråga om boendet som garanterar barnets trygghet och säkerhet om barnet inte vill vara i ett skyddat boende. Socialnämnden kan också behöva utreda om barnet kan vara under påverkan av föräldrarna och därför inte fritt kan ta ställning.⁵⁰

Det kan finnas en risk för att barn över 15 år som placeras i skyddat boende mot sin vilja kan komma att röja vistelseorten och därigenom sätta våldsutsatta vårdnadshavare och eventuellt medplacerade syskon i fara. Skulle denna risk bedömas vara hög kan det enligt regeringens uppfattning vara nödvändigt att socialnämnden i stället för att placera i skyddat boende överväger att med stöd av LVU placera barnet i en annan placeringsform, givet att förutsättningarna för sådan vård är uppfyllda.⁵¹

⁴⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 126 och 140.

⁴⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 126 f.

⁵⁰ Se 11 kap. 10 § första stycket SoL och prop. 2023/24:31 s. 127.

⁵¹ Se prop. 2023/24:31 s. 127.

Direkt eller indirekt risk

3 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Om socialnämnden beviljar en vårdnadshavare skyddat boende enligt socialtjänstlagen och det finns en direkt eller indirekt risk för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas, ska även barnet få beviljas en sådan insats för placering tillsammans med vårdnadshavaren, trots att det inte finns samtycke från den andra vårdnadshavaren.

En förutsättning för att ett barn ska få beviljas skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare är att det finns en direkt eller indirekt risk för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas. Utgångspunkten vid riskbedömningen är att om vårdnadshavaren bedöms ha ett behov av skydd och därmed beviljas skyddat boende så har barn som bor tillsammans med den skyddssökande vårdnadshavaren i regel också ett sådant skyddsbehov, dvs. att det finns även en indirekt risk för barnets säkerhet eller hälsa. En prövning av om det finns risk för barnets säkerhet eller hälsa måste dock alltid göras utifrån förhållandena i varje enskilt fall.⁵²

Omständigheter som allmänt får anses tala för att det finns en risk för barnets säkerhet eller hälsa är att barnet självt har utsatts för våld. En annan sådan omständighet kan vara att barnet har bevittnat våld eller på annat sätt upplevt konsekvenserna av våld mot en förälder, exempelvis genom att föräldern har skador eller är rädd, möblemanget är sönderslaget eller liknande. Ur barnets perspektiv kan det vara lika allvarligt att, utan att ha bevittnat våldet, märka dess konsekvenser, t.ex. att den våldsutsatta vårdnadshavaren har skador eller mår psykiskt dåligt.⁵³ I riskbedömningen bör också vägas in barnets upplevelser av våldet och konsekvenserna för barn av att bevittna eller utsättas för våld. Att bevittna eller utsättas för våld kan ha långtgående negativa effekter på såväl den psykiska som fysiska hälsan på både kort och lång sikt.⁵⁴

Bedömningen kan även baseras på vilka konsekvenser det skulle kunna få för barnets säkerhet eller hälsa om barnets inte beviljas insatsen. Exempel på sådana situationer är att barnet annars får bo kvar hos den vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt våldsutövare och att barnet därmed skulle riskera att utsättas för fysiskt eller psykiskt våld eller att det annars till följd av barnets upplevelse av att ha bevittnat våld eller att ha upplevt konsekvenser av våld skulle innebära en psykisk belastning för barnet att bo hos den andra vårdnadshavaren.⁵⁵

⁵² Se prop. 2023/24:31 s. 123–124.

⁵³ Se prop. 2023/24:31 s. 124.

⁵⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 124.

⁵⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 124.

Hur förhåller sig den nya lagen till LVU?

Det kan uppstå situationer när förutsättningar både för en placering enligt LVU och en insats enligt den nya lagen om placering av barn i skyddat boende är för handen. Hur en sådan situation ska bedömas får avgöras från fall till fall.⁵⁶ Vid såväl beslut enligt lagen om placering av barn i skyddat boende som enligt LVU ska det som är bäst för barnet vara avgörande.⁵⁷

Rent allmänt gäller att frivilliga insatser alltid bör uttömmas först. Som framgår ovan är en förutsättning för att beviljas en insats enligt den nya lagen att den vårdnadshavare som barnet ska placeras tillsammans med i det skyddade boendet samtycker till insatsen. Under sådana förhållanden bör förutsättningarna enligt den nya lagen för att bevilja barnet skyddat boende tillsammans med den vårdnadshavare som söker sådant skydd och stöd för sig och sitt barn i allmänhet prövas före en placering enligt LVU. Om en insats enligt den nya lagen bedöms som tillräcklig för att möta barnets behov bör, enligt regeringens mening, förutsättningarna för vård enligt LVU därför inte bedömas vara uppfyllda.⁵⁸

Ett barn kan inte samtidigt vara placerat i skyddat boende med stöd av den nya lagen och med stöd av LVU. Skulle barnet vara placerat i skyddat boende med stöd av den nya lagen, men nämnden bedömer att insatsen är otillräcklig för att möta barnets behov, kan barnet i stället placeras i det skyddade boendet med stöd av LVU om det bästa för barnet ändå är att vistas där tillsammans med vårdnadshavaren. Socialnämnden bör då besluta att insatsen med stöd av den nya lagen ska upphöra. Det kan exempelvis vara aktuellt om vårdnadshavaren som är i det skyddade boendet tillsammans med barnet är ambivalent till insatsen för egen del, men att barnet bedöms ha behov av skydd om vårdnadshavaren återvänder till den misstänkta förövaren tillsammans med barnet.⁵⁹

⁵⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 128.

⁵⁷ Se 2 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende och 1 § femte stycket LVU.

⁵⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 128.

⁵⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 128.

Socialnämndens ansökan

3 kap. 3 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Ett beslut om skyddat boende enligt 1 § meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden. Ansökan ska innehålla en redogörelse för

1. barnets förhållanden,
2. de omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende enligt lagen,
3. vilken information som har lämnats till barnet och på vilket sätt den har lämnats, och
4. barnets inställning.

Regeringen konstaterar att det är en ingripande åtgärd att bevilja ett barn skyddat boende när en av vårdnadshavarna inte samtycker. Ett beslut om skyddat boende enligt den nya lagen ska därför meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.⁶⁰ Ansökan ska innehålla en redogörelse för barnets förhållanden, de omständigheter som utgör grund för att barnet behöver placeras i skyddat boende enligt den nya lagen, vilken information som har lämnats till barnet och på vilket sätt den har lämnats, samt barnets inställning.

Av ansökan ska det framgå att barnets vårdnadshavare har beviljats insatsen skyddat boende och bedömningen av risken för barnet om barnet inte också beviljas insatsen. I begreppet omständigheter som utgör grund för att barnet behöver skyddat boende enligt lagen ligger även att det av ansökan ska framgå att barnet inte kan få behövligt skydd på frivillig väg med stöd av samtycke från den andra vårdnadshavaren, samt att vårdnadshavaren som barnet är tänkt att placeras tillsammans med samtycker till insatsen för barnet.⁶¹

Förvaltningsrätten beslutar om insatsen

Beslut om placering av barn i skyddat boende enligt den nya lagen meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för beslut om vård med stöd av LVU. Rättens beslut att bevilja barnet skyddat boende upphör att gälla om placeringen inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag beslutet fick laga kraft.⁶²

⁶⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 129.

⁶¹ Se prop. 2023/24:31 s. 278.

⁶² Se 3 kap. 4 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

Insatsen kan beviljas omedelbart

4 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Socialnämnden får bevilja ett barn en omedelbar insats i form av skyddat boende, om 1. det kan antas att förutsättningarna för skyddat boende enligt 3 kap. 1 § är uppfyllda, och 2. rättsens beslut om en sådan insats inte kan avvaktas med hänsyn till risken för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas. Om nämndens beslut inte kan avvaktas, får ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har utsett bevilja den omedelbara insatsen. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde. När nämnden har ansökt hos förvaltningsrätten om att barnet ska beviljas skyddat boende enligt 3 kap. får även rätten bevilja en omedelbar sådan insats.

En första förutsättning för att socialnämnden ska få besluta om en omedelbar insats i form av skyddat boende för ett barn är, enligt första stycket första punkten, att det kan antas att förutsättningarna enligt 3 kap. 1 § för skyddat boende är uppfyllda, dvs. att det kan antas att barnet är i behov av skyddat boende.

Eftersom en omedelbar sådan insats avser att möta ett akut behov av att placera barnet i ett sådant boende tillsammans med den skyddsökande vårdnadshavaren, kommer bedömningen grunda sig på det beslutsunderlag som nämnden har tillgång till i det akuta skedet. Det akuta skedet kan t.ex. vara sådant att omständigheterna i det enskilda fallet inte helt kan klarläggas eller att uppgifter och samtycke inte kan inhämtas från den vårdnadshavaren som inte är tänkt att beviljas insatsen. Det kan handla om situationer då vårdnadshavaren inte är anträffbar. Det kan också handla om situationer där det finns skäl som talar emot att samtycke inhämtas före beslutet, t.ex. när socialnämnden med hänsyn till skyddsaspekter bedömer att den inte bör kontakta vårdnadshavaren. Så kan exempelvis vara fallet vid uppgifter om att vårdnadshavaren brukat allvarligt våld mot den andra vårdnadshavaren eller när hotbilden mot den andra vårdnadshavaren eller barnet är framträdande. Det är omständigheterna i det enskilda fallet som avgör vilka ansträngningar som socialnämnden bör göra för att utreda vårdnadshavarens samtycke inför ett beslut om en omedelbar insats.⁶³

⁶³ Se prop. 2023/24:31 s. 279-280.

Insatsen kan inte avvaktas med hänsyn till risken för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa äventyras

En andra förutsättning för nämndens beslut om en omedelbar placering i skyddat boende är att rättens beslut om insatsen inte kan avvaktas med hänsyn till risken för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas.⁶⁴

Med att insatsen inte kan avvaktas med hänsyn till risken för att barnets säkerhet äventyras eller barnets hälsa skadas, avses att risken för barnet måste vara akut och ställas i relation till vad som kan hända om barnet inte placeras i ett skyddat boende. Exempelvis kan det antas att en insats inte kan avvaktas om barnet annars riskerar att få bo kvar hos en vårdnadshavare som samtidigt är misstänkt förövare. Nämnden behöver ta hänsyn till risker för såväl fysiskt som psykiskt våld och den psykiska belastning som det kan innebära för barnet att bo kvar. I riskbedömningen bör nämnden även väga in barnets upplevelser av våld eller hot, liksom upplevelser av konsekvenserna av att en vårdnadshavare har blivit utsatt, och följderna för barn att uppleva detta. I det akuta skedet bör beaktas att barnet i första hand kan behöva få trygghet och komma bort från en situation som har varit skadlig för barnet.⁶⁵

I regel kommer bedömningen av barnets behov av en omedelbar insats grunda sig på samma underlag som ligger till grund för beslutet att bevilja vårdnadshavaren skyddat boende. Det kan exempelvis gälla vårdnadshavarens berättelse om det inträffade, orosanmälningar avseende barnet eller uppgifter från polisen.⁶⁶

Det är socialnämnden som fattar beslut om att bevilja ett barn en omedelbar insats i form av skyddat boende. Om socialnämndens beslut om en omedelbar insats i skyddat boende inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har utsett besluta om insatsen. Det är viktigt att beslut om en omedelbar insats i form av skyddat boende kan fattas med kort varsel och att det vid helger och semestrar alltid finns någon som lätt kan nås för prövning av frågor om en omedelbar insats.⁶⁷

När socialnämnden har ansökt hos förvaltningsrätten om skyddat boende för barnet, får även rätten besluta om en omedelbar insats i form av skyddat boende. Ett beslut om omedelbar insats i form av skyddat boende ska gälla genast.⁶⁸

⁶⁴ Se 4 kap. 1 § första stycket 2 lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁶⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 280.

⁶⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 280.

⁶⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 135.

⁶⁸ Se 4 kap. 1 § tredje stycket lagen om placering av barn i skyddat boende och prop. 2023/24:31 s. 135.

Beslutsunderlag vid omedelbara beslut

Socialnämndens beslutsunderlag kan initialt vara begränsat och det kan vara svårt att påvisa förekomst av våld inför ett beslut om en omedelbar insats. I regel kan beslutsunderlaget bestå av den våldsutsatta vårdnadshavarens berättelse, men även av tillgängliga uppgifter från Polismyndigheten eller uppgifter om barnet från t.ex. skola eller förskola. Något allmängiltigt krav på att våld av viss allvarlighetsgrad ska vara klarlagt eller att skyddsbehovet alltid ska ha föregåtts av en akut våldshändelse kan, enligt regeringen, givetvis inte ställas upp. Regeringen gör bedömningen att det i akuta situationer kan behöva accepteras en tämligen hög grad av osäkerhet i bedömningen.⁶⁹

Beslutet ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka

4 kap. 3 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Om socialnämnden har beviljat en omedelbar insats i form av skyddat boende, ska beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska lämnas till domstolen.

Förvaltningsrätten ska pröva beslutet så snart som möjligt.

Om det inte finns synnerliga hinder, ska beslutet prövas inom en vecka från den dag beslutet och handlingarna kom in till domstolen.

Socialnämndens beslut om en omedelbar insats i form av skyddat boende ska underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag beslutet fattades. Beslutet och handlingarna i ärendet ska lämnas till domstolen. Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör det att gälla.⁷⁰

Förvaltningsrätten ska sedan pröva beslutet så snart som möjligt. Om det inte finns synnerliga hinder, ska beslutet prövas inom en vecka från den dag beslutet och handlingarna kom in till domstolen.⁷¹

Om socialnämnden har beviljat en omedelbar placering i skyddat boende efter det att nämnden har ansökt om skyddat boende för barnet ska beslutet underställas den domstol som prövar frågan om skyddat boende.⁷²

⁶⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 134.

⁷⁰ Se 4 kap. 3 och 4 §§ lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁷¹ Se 4 kap. 3 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁷² Se 4 kap. 5 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

Förvaltningsrättens beslut om fastställelse av det underställda beslutet får överklagas till kammarrätten. Socialnämndens beslut om en omedelbar insats kan däremot inte överklagas.⁷³

Ansökan efter fastställt beslut

4 kap. 6 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om en omedelbar insats i form av skyddat boende, ska socialnämnden inom sex veckor från den dag placeringen påbörjades ansöka hos förvaltningsrätten om att barnet ska beviljas skyddat boende enligt 3 kap.

Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt.

Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om en omedelbar insats i form av skyddat boende, ska socialnämnden inom sex veckor från den dag placeringen påbörjades ansöka hos förvaltningsrätten om att barnet ska beviljas skyddat boende. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan omständighet gör det nödvändigt.⁷⁴

Ett beslut om en omedelbar placering i skyddat boende upphör att gälla om en ansökan om att barnet ska beviljas skyddat boende inte har gjorts inom föreskriven tid och inte heller förlängning av tiden har begärts.⁷⁵

Offentligt biträde och barns ställning

Ett offentligt biträde som huvudregel ska förordnas för barnet och för vårdnadshavarna i ärenden och mål som rör skyddat boende, omedelbar insats i form av skyddat boende eller upphörande av insatsen skyddat boende. Särskilda lämplighetskrav ska ställas på den som förordnas för barnet. Ett gemensamt biträde ska endast få förordnas för barnet och vårdnadshavaren om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.⁷⁶

Barn som har fyllt 15 år ska ha rätt att själva föra sin talan i ärenden och mål enligt den nya lagen.⁷⁷

⁷³ Jfr 9 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende samt prop. 2023/24:31 s. 180.

⁷⁴ Se 4 kap. 6 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁷⁵ Se 4 kap. 7 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁷⁶ Se 8 kap. 4 § lagen om placering av barn i skyddat boende samt prop. 2023/24:31 s. 175.

⁷⁷ Se 2 kap. 3 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

Bestämmelser om genomförandet av insatsen

Socialnämnden beslutar om var barnet ska placeras

5 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Socialnämnden beslutar om var barnet ska placeras och om hur insatsen i övrigt ska genomföras. Om nämndens beslut inte kan avvaktas, får ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har utsett besluta i frågan. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde

5 kap. 2 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om insatsen enligt 3 kap. eller ett beslut om en omedelbar sådan insats enligt 4 kap. För placeringens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i detta kapitel och i socialtjänstlagen (2001:453).

Socialnämnden ska besluta om var barnet ska placeras och om hur insatsen i övrigt ska genomföras. Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om skyddat boende eller ett beslut om en omedelbar sådan insats.⁷⁸

Den nya lagen om placering av barn i skyddat boende kompletterar bestämmelserna i socialtjänstlagen om att ett barn får beviljas en insats i form av skyddat boende om vårdnadshavarna samtycker till det. Bestämmelser i socialtjänstlagen om placeringens innehåll och utformning kommer, i den utsträckning det inte finns särskilda bestämmelser om detta i den nya lagen, att vara tillämpliga även för barn som är placerade i skyddat boende med stöd av den lagen.⁷⁹

Socialnämndens beslut om var barnet ska placeras och om hur insatsen i övrigt ska genomföras kan inte överklagas.⁸⁰

⁷⁸ Se 5 kap. 1 och 2 §§ lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁷⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 142.

⁸⁰ Jfr 9 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende samt prop. 2023/24:31 s. 179.

Handräckning av Polismyndigheten

8 kap. 7 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har utsett genomföra beslut om skyddat boende enligt 3 kap. eller om en omedelbar sådan insats enligt 4 kap.

8 kap. 8 § lagen om placering av barn i skyddat boende

En begäran enligt 7 § får göras endast om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

8 kap. 9 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Den som begär hjälp enligt 7 § ska utan hinder av sekretess lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller närstående till barnet som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.

För att genomföra ett beslut om en insats i form av skyddat boende eller en omedelbar sådan insats skulle det undantagsvis kunna uppstå ett behov av att få handräckning av Polismyndigheten. Det kan exempelvis handla om att den andra, potentiellt våldsutövande, vårdnadshavaren fysiskt motsätter sig att beslutet genomförs.⁸¹

Polismyndigheten ska lämna hjälp för att på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har utsett genomföra beslut om skyddat boende.⁸² En begäran får endast göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att de särskilda befogenheter som anges i 10 och 10 a §§ polislagen kan vidtas eller om det annars finns synnerliga skäl.⁸³

Om socialnämnden begär hjälp av Polismyndigheten för att verkställa beslut om skyddat boende eller om en omedelbar sådan insats, får nämnden utan hinder av sekretess lämna Polismyndigheten de uppgifter om barnet eller närstående till barnet som behövs för planeringen och genomförandet av åtgärden.⁸⁴

⁸¹ Se prop. 2023/24:31 s. 168–169.

⁸² Se 8 kap. 7 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁸³ Se 8 kap. 8 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁸⁴ Se 8 kap. 9 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort

5 kap. 4 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen, får socialnämnden besluta

1. att barnets vistelseort ska hållas hemlig för den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med, och
 2. hur barnets umgänge med den vårdnadshavaren ska utövas.
- Första stycket gäller även vid en omedelbar insats.

Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen, får socialnämnden besluta att barnets vistelseort ska hållas hemlig för den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med. Socialnämnden får även besluta hur barnets umgänge ska utövas med den vårdnadshavare som barnet inte är placerat med om det bedöms nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen.⁸⁵

Förutsättningarna för hemlighållande av vistelseort

När ett barn är placerat i ett skyddat boende är situationen ofta sådan att det är nödvändigt att hemlighålla vistelseorten för den andra vårdnadshavaren för att upprätthålla skyddet.⁸⁶

Socialnämndens riskbedömning kan indikera en hög säkerhetsrisk för den våldsutsatta vårdnadshavaren och medföljande barn om den misstänkta våldsutövaren får kännedom om vistelseorten. Om det är vårdnadshavaren som de placerade ska skyddas mot borde enligt regeringen ett hemlighållande i regel bedömas vara nödvändigt för att upprätthålla det skydd som insatsen avser utgöra. En bedömning av om vistelseorten måste hemlighållas för en vårdnadshavare bör dock alltid göras med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet.⁸⁷

Förutsättningarna för umgämbegränsning

Socialnämnden får begränsa umgänget om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen, dvs. om det är nödvändigt för att skydda barnet från en direkt eller indirekt risk för att barnets säkerhet äventyras eller hälsa skadas.⁸⁸

Flera omständigheter kan göra det nödvändigt att begränsa umgänget mellan ett barn och en vårdnadshavare. Sådana omständigheter föreligger när barnet riskerar att utsättas för fortsatt våld eller hot vid umgänget, men det kan

⁸⁵ Se 5 kap. 4 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁸⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 151.

⁸⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 153.

⁸⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 286.

också handla om att nödvändigt skydd i det skyddade boendet för barnet och för vårdnadshavaren inte kan upprätthållas om umgänge med barnet sker. Det kan exempelvis vara svårt för ett barn att hemlighålla vistelseorten under ett umgänge. Umgänget kan också innebära psykiska påfrestningar för barnet med risk för att barnets hälsa skadas. Syftet med bestämmelsen är ytterst att säkerställa att barnet ska få vara tryggt under vistelsen i skyddat boende.⁸⁹

Att umgänget ska äga rum i närvaro av umgängesstöd enligt 6 kap. 15 c § föräldrabalken kan inte tas till intäkt för att säkerheten i det skyddade boendet kan upprätthållas.⁹⁰

Socialnämndens beslut om hemlighållande av vistelseort och om begränsning av umgänge kan överklagas

Socialnämndens beslut om att barnets vistelseort ska hållas hemlig för vårdnadshavaren som barnet inte är placerat tillsammans med eller beslut i fråga om begränsning av umgänge kan överklagas.⁹¹

Socialnämnden kan avvisa en framställning om att inte hålla vistelseorten hemlig eller om att begränsa umgänget

En framställning om att inte hålla vistelseorten hemlig eller begränsa umgänget från den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med, ska få avvisas om framställningen kommer in inom sex månader från det att beslutet har fått laga kraft.⁹² Socialnämndens beslut om att avvisa en framställning kan inte överklagas.⁹³ Skälet till dessa begränsningar är att minska risken för utsatthet hos våldsutsatta vårdnadshavare och medföljande barn.⁹⁴

⁸⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 153.

⁹⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 287.

⁹¹ Se 9 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁹² Se 5 kap. 7 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

⁹³ Jfr 9 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende samt prop. 2023/24:31 s. 179 f.

⁹⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 179 f.

Vårdnadshavarens bestämmanderätt under insatsen

6 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende

När ett barn har beviljats skyddat boende enligt 3 kap. eller en omedelbar sådan insats enligt 4 kap. får den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ensam bestämma om

1. en hälsoundersökning enligt lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet,
2. insatser i öppna former enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) med anledning av insatsen skyddat boende, och
3. val och byte av skolenhet eller förskoleenhet med anledning av placeringen.

När ett barn har beviljats skyddat boende enligt den nya lagen ska den vårdnadshavare som barnet placeras tillsammans med ensam få bestämma om en hälsoundersökning enligt lagen om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet, om insatser i öppna former och om val eller byte av skolenhet eller förskoleenhet med anledning av placeringen. Bestämmanderätten för den vårdnadshavaren som barnet är placerat med gäller endast under den tid som barnet är beviljat skyddat boende med stöd av den nya lagen.⁹⁵

Med insatser i öppna former enligt SoL avses endast sådana insatser som motiveras av barnets placering i det skyddade boendet. Det kan röra sig om insatser som barnet behöver med anledning av omständigheterna som ledde till insatsen skyddat boende, exempelvis stöd- och behandlingsinsatser för barn som upplevt våld.⁹⁶

Regelbundna överväganden om insatsen

5 kap. 3 § lagen om placering av barn i skyddat boende

Om ett barn är placerat i ett skyddat boende, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om insatsen ska fortsätta.

Lagen innehåller inga bestämmelser om insatsens längd. Det är i huvudsak vårdnadshavarens vistelse i skyddat boende och barnets behov av skydd med stöd av lagen som är avgörande för hur lång den blir. Även om vistelsen i

⁹⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 164.

⁹⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 289.

det skyddade boendet normalt ska vara tillfällig och kortvarig kan det inte uteslutas att en placering i ett skyddat boende blir mer långvarig. Bestämmelsen innebär att socialnämnden ska överväga beslutet minst en gång var sjätte månad från dagen då placeringen påbörjades.⁹⁷

För att insatsen inte ska vara längre än nödvändigt är det viktigt att socialnämnden också vid andra tillfällen, när det finns skäl till det, prövar om insatsen enligt lagen ska upphöra. Så kan exempelvis vara fallet om socialnämnden har fått samtycke från den andra vårdnadshavaren eller om den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet slutligt eller interimistiskt har fått ensam vårdnad om barnet. Det innebär bland annat att socialnämnden är skyldig att löpande hålla sig underrättad och bedöma om insatsen fortfarande behövs.⁹⁸

Beslut om insatsens upphörande

7 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende

När det inte längre finns skäl för en insats enligt 3 kap., ska socialnämnden besluta att den ska upphöra. Insatsen ska upphöra senast när vårdnadshavarens insats i form av skyddat boende upphör eller när barnet fyller 18 år.

Om det inte längre finns skäl för en insats i form av skyddat boende, ska socialnämnden besluta att insatsen ska upphöra. Så kan exempelvis vara fallet om socialnämnden:

- har fått samtycke från den andra vårdnadshavaren,
- om den vårdnadshavare som barnet vistas tillsammans med i det skyddade boendet har fått ensam vårdnad om barnet, eller
- om den vårdnadshavare som barnet är placerat tillsammans med väljer att avsluta sin vistelse i det skyddade boendet eller återtar sitt samtycke till insatsen för barnet.

I den sistnämnda situationen kan nämnden dock behöva överväga konsekvenserna för barnet och om det finns behov av att besluta om omedelbart omhändertagande av barnet enligt 6 § LVU.⁹⁹

Insatsen ska upphöra senast när vårdnadshavarens insats i form av skyddat boende upphör eller när barnet fyller 18 år.¹⁰⁰

⁹⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 285.

⁹⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 143–144.

⁹⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 140.

¹⁰⁰ Se 7 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

Framställning om upphörande

Återkommande rättsprocesser kan leda till ökad utsatthet och få konsekvensen att vårdnadshavarens och barnets tid i skyddat boende präglas av oro och stress. Regeringen anser därför att det finns skäl att begränsa möjligheten att begära att insatsen ska upphöra för vårdnadshavaren som inte samtycker till barnets insats.¹⁰¹

En framställning från den vårdnadshavare som barnet inte är placerat tillsammans med om att insatsen om skyddat boende ska upphöra får avvisas, om framställningen kommer in till socialnämnden inom sex månader från det att nämndens eller rättens beslut i fråga om skyddat boende har fått laga kraft.¹⁰²

Delegationsbegränsningar

Bestämmelsen om begränsning av vem beslutanderätten får delegeras till i 10 kap. 4 § SoL ska även gälla i ärenden om:

- ansökan om skyddat boende för ett barn (3 kap. 3 §),
- beslut om en omedelbar sådan insats (4 kap. 1 §),
- var barnet ska placeras och om hur insatsen i övrigt ska genomföras (5 kap.1 §),
- övervägande om insatsen ska fortsätta (5 kap. 3 §),
- övervägande om beslut om hemlighållande av vistelseort eller umgängesbegränsning ska fortsätta att gälla (5 kap. 6 §),
- att insatsen ska upphöra (7 kap. 1 §), och
- handräckning (8 kap. 7 §)

Även om ett beslut inte finns med i bestämmelsen så skulle det ändå kunna föreligga hinder för delegation enligt kommunallagen om det är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.¹⁰³

Ordföranden eller någon annan utsedd ledamot i socialnämnden ska dock få besluta i nämndens ställe i brådskande fall när det gäller beslut om en omedelbar insats, beslut om var barnet ska placeras och om hur insatsen i övrigt ska genomföras, beslut om att hemlighålla barnets vistelseort för vårdnadshavaren och beslut om att begränsa barnets umgänge med vårdnadshavaren.¹⁰⁴ Det är i dessa fall inte fråga om delegering utan om en kompletterande beslutanderätt som följer direkt av lag. Det är endast i fall när nämndens beslut inte kan avvaktas som den kompletterande beslutanderätten kommer ifråga. JO har haft anledning att påminna om att det ska vara fråga om akuta situationer där åtgärder måste vidtas genast.¹⁰⁵

¹⁰¹ Se prop. 2023/24:31 s. 145.

¹⁰² Se 7 kap. 2 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

¹⁰³ Se 6 kap. 38 § första stycket 3 kommunallagen (2017:725).

¹⁰⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 170.

¹⁰⁵ Se bl.a. JO 2009/10 s. 310 och JO dnr 957–2018.

Överklagande

Socialnämndens beslut om att en insats i form av skyddat boende ska fortsätta eller upphöra samt beslut om hemlighållande av vistelseort och umgängesbegränsning ska kunna överklagas. Andra beslut av nämnden enligt den nya lagen kommer kan inte överklagas.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Se 9 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende.

Barns och ungas rätt till hälsoundersökning och utbildning vid vistelse i skyddat boende

Barn och unga ska erbjudas en hälsoundersökning

Av 1 § lagen (2017:209) om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet framgår att regionen på initiativ av socialnämnden ska erbjuda en hälsoundersökning i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds. Detta gäller även för barn och unga i skyddat boende.

Syftet med hälsoundersökningen är att ge underlag för en medicinsk bedömning av den enskildes behov av hälso- och sjukvård och tandvård. Hälsoundersökningen avser barnets eller den unges fysiska och psykiska hälsa samt tandhälsa. Den medicinska bedömningen som hälsoundersökningen ska leda fram till kan användas både för socialnämndens planering av vården och för hälso- och sjukvårdens fortsatta kontakter med barnet eller den unge.¹⁰⁷

Barn och unga ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen

Under vistelsen i skyddat boende är det många barn som antingen inte går i skolan eller som har långa avbrott i sin skolgång. Barn som flyttar från kommunen med anledning av placering i ett skyddat boende ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola i vistelsekommunen.¹⁰⁸ Barn som på grund av vistelse i skyddat boende går i en annan kommuns förskoleklass, grundskola, anpassade grundskola eller anpassade gymnasieskola ska även ha rätt till skolskjuts under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.¹⁰⁹

När det gäller förskola gör regeringen bedömningen att det finns stöd i skollagen för att barn i skyddat boende kan tas emot i förskola i vistelsekommunen och även vid behov beviljas förtur till förskola.¹¹⁰

¹⁰⁷ Se prop. 2016/17:59 s. 33–34.

¹⁰⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 191 f. och 198.

¹⁰⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 187 ff.

¹¹⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 194 f.

Krav på skyddade boenden

Skyddade boenden ska vara av god kvalitet

Det framgår av 3 kap. 3 § SoL att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Kravet på god kvalitet gäller även för skyddade boenden oavsett utförare, dvs. såväl för kommunalt drivna skyddade boenden som för privata verksamheter som genomför insatsen på uppdrag av nämnden.¹¹¹

Tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar

3 kap. 3 a § SoF

Ett skyddat boende ska ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna ge skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Om boendet tar emot barn, ska det vara lämpligt för barn, oavsett ålder och kön och det ska finnas personal med kunskaper om barns behov och rättigheter. Det ska dessutom finnas en särskilt utsedd person som har i uppgift att ge information till barnet, genomföra säkerhetsplanering för barnet, ansvara för kontakterna med socialtjänsten i fråga om barnet och att följa upp barnets utveckling under tiden i det skyddade boendet.

Ett skyddat boende ska ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna ge skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.

En följd av att ett skyddat boende är en kombination av boende och målgruppsanpassade insatser är att boendena behöver vara bemannade med personal i tillräcklig omfattning för att motsvara enskildas behov av stöd och hjälp i boendet.¹¹²

Av propositionen framgår att skyddade boenden bör vara bemannade med personal som har anställningsavtal och får lön för arbetets utförande. Det står dock varje skyddat boende fritt att utöver anställd personal engagera volontärer i verksamheten.¹¹³

Särskilda krav på boenden som tar emot barn

När det gäller skyddade boenden som tar emot barn ska boendet vara lämpligt för barn oavsett ålder och kön. Det ska finnas personal med

¹¹¹ Se prop. 2023/24:31 s. 199

¹¹² Se prop. 2023/24:31 s. 199.

¹¹³ Se prop. 2023/24:31 s. 199.

kunskaper om barns behov och rättigheter. I boendet ska det även finnas en särskilt utsedd person som har i uppgift att ge information till barnet, genomföra säkerhetsplanering för barnet, ansvara för kontakterna med socialtjänsten i fråga om barnet och att följa upp barnets utveckling under tiden i det skyddade boendet.¹¹⁴

Kompetens hos föreståndare och övrig personal

3 kap. 5 § SoF

Vid varje stödboende, skyddat boende och hem för vård eller boende ska det finnas en person med lämplig utbildning som förestår verksamheten. Det ska också finnas sådan personal som i övrigt behövs för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet.

I skyddat boende ska det finnas en person med lämplig utbildning som förestår verksamheten. Det ska också finnas sådan personal som i övrigt behövs för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet.

Det framgår av propositionen att omständigheter bland våldsutsatta kan fordra särskild kompetens hos personalen. Som exempel nämns särskild kompetens när det gäller stödet till personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck eller särskild kunskap om vissa typer av missbruk och funktionsnedsättningar, inklusive neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). För skyddade boenden som tar emot barn behöver det finnas ett tydligt barnrättsperspektiv. Det ska t.ex. finnas personal som har kunskap om barns behov och rättigheter.¹¹⁵

Tillståndsplikt och tillsyn

Från och med den 1 april 2024 krävs det tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för privata aktörer (till exempel stiftelser, föreningar och bolag) som yrkesmässigt vill bedriva skyddat boende.

Den aktör som redan bedriver ett skyddat boende när kravet på tillstånd införs ska senast den 1 augusti 2024 göra en tillståndsansökan för att få fortsätta att bedriva verksamheten. Kommuner behöver inte ansöka om tillstånd men måste anmäla skyddade boenden till IVO.¹¹⁶

Skyddade boenden omfattas av IVO:s tillsyn, oavsett om de bedrivs i privat eller kommunal regi.¹¹⁷

¹¹⁴ Se 3 a § SoF.

¹¹⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 199 samt 3 a § SoF.

¹¹⁶ Se bl.a. prop. 2023/24:31 s. 202.

¹¹⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 200.

Dokumentation, sekretess och folkbokföring

Dokumentationskyldighet

Bestämmelser om dokumentation vid handläggning av ärenden som rör enskilda och vid genomförandet av beslut finns bl.a. i 11 kap. 5 och 6 §§ SoL. Enligt 11 kap. 5 § SoL ska handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförandet av beslut om stödinsatser, vård och behandling dokumenteras. Bestämmelserna om dokumentation i 11 kap. 5 § SoL gäller i tillämpliga delar även enskild verksamhet som står under tillsyn av IVO. Det framgår av 7 kap. 3 § SoL. Regeringen bedömer att dessa bestämmelser, utan någon lagändring, kommer att vara tillämpliga även för skyddat boende.¹¹⁸

Mer information om dokumentation finns i:

[Handläggning och dokumentation – handbok för socialtjänsten](#)

Sekretess till skydd för enskilda

Av 26 kap. 1 § OSL framgår bl.a. att:

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Med socialtjänst förstås i denna lag

1. verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst,
2. verksamhet enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke och den särskilda lagstiftningen om insatser för barn i form av skyddat boende, och
3. verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd eller av Statens institutionsstyrelse.

Skyddat boende omfattas av socialtjänstsekretess

Inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Med socialtjänst avses

¹¹⁸ Se prop. 2023/24:31 s. 211.

även verksamhet enligt den nya lagen om insatser för barn i form av skyddat boende.¹¹⁹

Sekretesskyddade uppgifter om en enskild får i de flesta fall lämnas ut om den enskilde samtycker till detta.¹²⁰

Inom offentligt bedriven verksamhet gäller offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. För verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som utför socialtjänst, t.ex. ideella föreningar, gäller tystnadsplikt enligt 15 kap. 1 § SoL. Den som är eller har varit verksam inom sådan verksamhet får enligt den bestämmelsen inte obehörigen röja vad han eller hon därvid fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Sekretess för uppgift om ett barns vistelseort i förhållande till barnets förälder/vårdnadshavare vid placering med stöd av den nya lagen

26 kap. 2 § OSL

Sekretessen enligt 26 kap.1 § OSL som gäller för uppgift om en underårigs vistelseort gäller också i förhållande till en förälder eller en annan vårdnadshavare till den underårige, om den underårige har

1. omhändertagits eller vårdas enligt den särskilda lagstiftningen om vård av unga utan samtycke och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med omhändertagandet eller vården, eller
2. beviljats skyddat boende eller en omedelbar sådan insats med stöd av lagen om placering av barn i skyddat boende och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen.

Socialnämnden kan, när ett barn är placerat i skyddat boende med stöd av den nya lagen, besluta om att hemlighålla barnets vistelseort för vårdnadshavare om det behövs med hänsyn till ändamålet med insatsen. Läs mer i avsnittet *Begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort*.

Av 26 kap. 2 § OSL framgår bl.a. att socialtjänstsekretess enligt 26 kap. 1 § OSL som gäller för uppgift om en underårigs vistelseort gäller också i förhållande till en förälder eller en annan vårdnadshavare till den underårige, om den underårige har beviljats skyddat boende eller en omedelbar sådan insats med stöd av den nya lagen och det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen.

¹¹⁹ Se 26 kap. 1 § OSL.

¹²⁰ Se 12 kap. 2 § OSL.

Så kan t.ex. vara fallet när socialnämndens riskbedömning indikerar en hög säkerhetsrisk för den våldsutsatta vårdnadshavaren och medföljande barn om den misstänkte våldsutövaren får kännedom om vistelseorten. Det kan i sådana situationer vara nödvändigt att vistelseorten hemlighålls gentemot den andra vårdnadshavaren för att skydda barnet. Är det vårdnadshavaren som de placerade ska skyddas mot torde ett sådant hemlighållande i regel bedömas vara nödvändigt för att upprätthålla det skydd som insatsen avser utgöra. En bedömning av om vistelseorten måste hemlighållas för en vårdnadshavare bör dock alltid göras med utgångspunkt i omständigheterna i det enskilda fallet.¹²¹

Det betyder att uppgifter i barnets dokumentation som rör barnets vistelseort omfattas av sekretess gentemot vårdnadshavare om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med insatsen.¹²²

Sekretess i domstol

Om en sekretessbestämmelse gäller för en uppgift i en viss typ av ärende eller i en viss typ av verksamhet och ett beslut av en myndighet i ett sådant ärende eller i en sådan verksamhet överklagas hos en förvaltningsdomstol, ska sekretessbestämmelsen tillämpas även hos förvaltningsdomstolen vid handläggning av målet.¹²³

Det betyder bl.a. att den sekretess som gäller hos socialtjänsten överförs till domstolen. I mål eller ärenden om skyddat boende enligt den nya lagen kommer således den sekretess som gäller hos socialtjänsten fortsatt att gälla vid handläggning av målet hos domstolen.¹²⁴

Sekretess för förföljda personer

Det finns en bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen som särskilt tar sikte på att skydda förföljda personer. Enligt 21 kap. 3 § OSL gäller sekretess för uppgift om enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt och för vissa kontaktuppgifter såsom telefonnummer samt för motsvarande uppgifter om den enskildes anhöriga. Sekretessen förutsätter att det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs.¹²⁵

När det gäller personer som har skyddad folkbokföring finns en särskild regel om sekretess i alla mål och ärenden hos domstolar och hos myndigheter (så som socialtjänsten). Regeln innebär att sekretess gäller för uppgift som lämnar upplysning om var personen bor stadigvarande eller tillfälligt, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde

¹²¹ Se prop. 2023/24:31 s. 215–216.

¹²² Se prop. 2023/24:31 s. 216.

¹²³ Se 43 kap. 1 § OSL.

¹²⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 214.

¹²⁵ Läs mer i bl.a. prop. 2023/24:31 s. 214.

eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men. Detsamma gäller om uppgiften, tillsammans med annan uppgift i målet eller ärendet, bidrar till sådan upplysning.¹²⁶

Sekretess kan i vissa fall gälla även gentemot barnets vårdnadshavare

Enligt 12 kap. 3 § OSL gäller sekretess till skydd för en enskild som är underårig även i förhållande till dennes vårdnadshavare. Men för att vårdnadshavare ska kunna ta sitt ansvar för barnet behöver vårdnadshavaren insyn i frågor som gäller barnet. Därför gäller sekretessen till skydd för ett barn inte i förhållande till vårdnadshavaren i den utsträckning denne, enligt 6 kap. 11 § föräldrabalken, har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavarens bestämmanderätt minskar då barnet blir äldre. Då barnet kommit upp i tonåren får det många gånger anses ha nått en sådan mognad att det bör åtnjuta visst skydd för sin integritet gentemot sina föräldrar.¹²⁷

Det finns emellertid situationer då sekretessen gäller i förhållande till vårdnadshavaren oavsett barnets ålder. Det gäller om det kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren eller det annars anges i OSL. Med ”betydande men” avses exempelvis att barnet kan skadas allvarligt psykiskt, fysiskt eller på annat sätt om uppgiften lämnas ut. Sekretessregeln tar sikte på de mest angelägna fallen, där det kan finnas behov av att skydda barnet mot vårdnadshavaren. Det kan vara fråga om särskilt integritetskänsliga uppgifter eller andra uppgifter som kan missbrukas av vårdnadshavaren på ett sätt som allvarligt skadar barnet.¹²⁸ När det gäller våld i nära relationer kan denna regel vara viktig att ha i åtanke.

I enskild verksamhet gäller bestämmelsen om tystnadsplikt i 15 kap. 1 § SoL om att den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven verksamhet som avser insatser enligt socialtjänstlagen inte obehörigen får röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden. Vid tolkningen av det s.k. obehörighetsrekvisitet har det ansetts naturligt att söka ledning i sekretesslagens bestämmelser.¹²⁹ Det betyder att bestämmelsen i fråga om skyddet mot en vårdnadshavares insyn enligt regeringens uppfattning bör tolkas med ledning av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen.¹³⁰

Mer information om barns sekretess i förhållande till vårdnadshavare finns i:

[Utreda barn och unga – handbok för socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se/utreda-barn-och-unga-handbok-for-socialtjansten)

¹²⁶ Se 21 kap. 3 a § OSL.

¹²⁷ Jfr. prop. 1988/89:67 s. 36

¹²⁸ Se prop. 1988/89:67 s. 38

¹²⁹ Se prop. 1981/82:186 s. 26 och prop. 2005/06:161 s. 82 och 93.

¹³⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 215.

Partsinsyn

Den som är part i ett ärende har som huvudregel rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet. Detta regleras i 10 kap. 3 § OSL. Vårdnadshavarna är parter i mål och ärenden om skyddat boende för barn och omfattas således av sådan partsinsyn.¹³¹ Denna rätt är dock inte oinskränkt. En uppgift, en handling eller annat material får inte lämnas ut om det med hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagt material inte röjs.¹³² Om socialnämnden sekretessbelägger uppgifter enligt bestämmelsen behöver nämnden på annat sätt lämna parten upplysning om vad materialet innehåller i den utsträckning det behövs för att parten ska kunna ta till vara sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda.

Med stöd av 10 kap. 3 § OSL kan således, trots den ställning som part som en vårdnadshavare har, uppgifter om barnet hemlighållas gentemot en vårdnadshavare när förutsättningarna enligt bestämmelsen i övrigt är uppfyllda. Detta gäller även i fråga om uppgifter om barnets vistelseort som omfattas av sekretess enligt 26 kap. 2 § OSL.¹³³

Mer information om partsinsyn finns i:

[Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården \(socialstyrelsen.se\)](#)

[Utreda barn och unga – handbok för socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](#)

Sekretesskydd i utbildningsverksamhet

Ibland kan uppgifter om i vilken skola eller förskola ett barn går behöva hemlighållas gentemot den ena vårdnadshavaren som barnet inte är placerat tillsammans med, eftersom sådana uppgifter kan röja var det skyddade boendet finns.¹³⁴ Sekretess för offentliga skolhuvudmän regleras i 23 kap. 1–3 §§ OSL medan bestämmelser om tystnadsplikt för enskilda huvudmän finns i 29 kap. 14 § skollagen.

Skyddade personuppgifter

Vårdnadshavare och medföljande barn i skyddat boende kan ha behov av skyddade personuppgifter. Personuppgifter kan skyddas genom olika

¹³¹ Se prop. 2023/24:31 s. 216.

¹³² Se 10 kap. 3 § OSL.

¹³³ Se prop. 2023/24:31 s. 216.

¹³⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 221.

åtgärder, bl.a. skyddad folkbokföring, fingerade personuppgifter och sekretessmarkering.¹³⁵

Läs mer om hanterings av skyddade personuppgifter i:

[Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården \(socialstyrelsen.se\)](#)

[Utreda barn och unga - handbok för socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](#)

Undantag från sekretess i vissa fall

Själva *beslutet* om att bevilja ett barn skyddat boende med stöd av den nya lagen är undantaget från sekretess och beslutet är därmed offentligt.

Detsamma gäller *beslutet* om en omedelbar placering om skyddat boende med stöd av den nya lagen. Det är endast besluten och skälen för besluten som är offentliga. För uppgifter i det bakomliggande materialet kan sekretess gälla.¹³⁶

Socialnämnden kan utforma besluten utan att det innehåller uppgifter om var barnet är placerat, eftersom nämnden ska fatta ett särskilt beslut om var barnet ska placeras och om hur insatsen i övrigt ska genomföras. Nämndens beslut om var insatsen ska genomföras omfattas av sekretess enligt i 26 kap. 1 § OSL.¹³⁷

Sekretess för uppgifter om vissa verksamheter hos IVO

Sekretess ska gälla hos IVO för uppgift om *adress* till ett skyddat boende eller hem för vård eller boende som bedriver verksamhet som motsvarar skyddat boende, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Sådan sekretess ska gälla även för uppgift om beteckning på fastigheten och för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs. Sekretessen ska också gälla sådan verksamhet som ansökt om tillstånd men ännu inte beviljats tillstånd, samt sådan verksamhet som bedrivs av en kommun eller en region och som anmälts av kommunen eller regionen till IVO.¹³⁸

¹³⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 217–218.

¹³⁶ Se 26 kap. 7 § första stycket 3 OSL och prop. 2023/24:31 s. 221.

¹³⁷ Se 4 kap. 1 § lagen om placering av barn i skyddat boende och prop. 2023/24:31 s. 221.

¹³⁸ Se 26 kap. 14 b § OSL samt prop. 2023/24:31 s. 221 ff.

Sekretess hos kommuner eller regioner för uppgift om adress till skyddat boende

Sekretess ska gälla hos en kommun eller region för uppgift om *adress* till ett skyddat boende eller ett hem för vård eller boende som bedriver verksamhet i form av skyddat boende, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att syftet med verksamheten skadas. Sekretessen ska även gälla för uppgift om beteckning på fastighet där verksamhet bedrivs i form av sådana boenden och för uppgift om tomträtt i fastighet där sådan verksamhet bedrivs.¹³⁹

Ingen ändrad folkbokföring vid vistelse i skyddat boende

9 § folkbokföringslagen

En vistelse anses inte leda till ändrad bosättning om den föranleds enbart av

1. befattning som politiskt tillsatt tjänsteman eller uppdrag att biträda som politiskt sakkunnig inom Regeringskansliet,
2. tjänstgöring enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, eller
3. vård vid en institution för sjukvård, vård av unga, kriminalvård eller vård av missbrukare, eller 4. vistelse i skyddat boende

Placering i skyddat boende ska inte leda till ändrad bosättning eftersom ett sådant krav hade stått i direkt motsatsförhållande till själva syftet med insatsen skyddat boende.¹⁴⁰ Det framgår av 9 § första stycket folkbokföringslagen att en vistelse i skyddat boende inte ska leda till ändrad bosättning.

¹³⁹ Se 26 kap. 14 c § OSL och prop. 2023/24:31 s. 226 ff.

¹⁴⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 233–234.

Läs mer i:

När det gäller ärenden som rör våld i nära relationer finns mer information i:

[Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd \(HSLF-FS 2022:39\) om våld i nära relationer](#)

[Våld i nära relationer – Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården \(socialstyrelsen.se\)](#)